

અનુક્રમણિકા

1. અખલાક શું છે ? આપણે શા માટે તેમને જાણવા જોઈએ ?.....	4
2. ગુનાની સમજ.....	8
3. મસ્જિદની ધુરમત.....	11
4. માબાપની અદબ.....	14
5. સ્વચ્છતા.....	17
6. રહેમદિલી અને વિનમ્રતા.....	20
7. જાહેરમાં વર્તન.....	22
8. મહેમાનનવાજી.....	24
9. કમજોરોની મદદ.....	26
10. રહેમદિલી.....	28
11. જુલમ.....	30
12. ઈમાનદારી.....	32
13. ઉધ્ધતાઈ.....	34
14. ઉતાવળ.....	36
15. વાયદા પૂરા કરવા.....	38

સબક 1 : અખ્લાક શું છે ? આપણે શા માટે તેમને જાણવા જોઈએ ?

અખ્લાક એટલે આચરણ.

સારા અખ્લાક હોવા ઘણા જરૂરી છે, પરંતુ મુશ્કેલ છે. રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “મને એટલા માટે મોકલવામાં આવ્યો છે કે અખ્લાકની શ્રેષ્ઠતાને સંપૂર્ણતા સુધી પહોંચાડું.”

આનો અર્થ એ કે રસૂલલ્લાહ (સ.)ની રિસાલતના એલકામ અલ્લાહે ફક્ત આપણા અખ્લાકની શ્રેષ્ઠતાને સંપૂર્ણ કરવા આપ્યા હતા.

સારા અખ્લાક મેળવવાની સરખામણી ઊંડી અંધારી ગુફામાંથી બહાર નીકળવાની સાથે થઈ શકે. કલ્પના કરો કે તમે આખી દુનિયા જેટલી ઊંડી ગુફામાંથી બહાર નીકળવાની કોશિશ કરી રહ્યા છો. તે ગુફાની અંદર આપણી આંખો કામ કરી શકતી નથી અને આપણે કાંઈ જોઈ શકતા નથી. તેમજ આપણે આપણા હાથો વડે રસ્તો શોધવો પડે છે. આપણે જેમ જેમ ઊંચે ચડતા જઈએ છીએ તેમ તેમ આપણને રોશની દેખાવા લાગે છે અને આપણી આંખો કામ કરતી થઈ જાય છે. આવી જ રીતે જ્યારે આપણે આપણા અખ્લાકને સુધારવાની કોશિશ કરીએ છીએ ત્યારે આપણે એક એક પગથિયું ચડતા જઈએ છીએ.

આપણે જેમ જેમ ઊંચે ચડતા જઈએ છીએ તેમ તેમ અલ્લાહના નૂર તરફ આગળ વધતા જઈએ છીએ અને આપણા અખ્લાક સુધરતા જાય છે.

જ્યારે આપણે ગુફામાંથી નીકળી જઈએ છીએ ત્યારે આપણને રોશની ઘેરી લે છે અને આપણે માઈલો સુધી દૂર જોઈ શકીએ છીએ. આપણે આસમાનને પણ જોઈ શકીએ છીએ અને સૂરજને પણ જોઈ શકીએ છીએ.

જ્યારે આપણે આપણા અખ્લાકની શ્રેષ્ઠતા સુધી પહોંચી જઈએ છીએ તો આપણી રૂહને અલ્લાહનું નૂર ઘેરી લે છે અને તેના વડે તે એવા અંધકારની આરપાર જોઈ શકે છે કે જે અંધકાર વડે દુનિયા આપણને આકર્ષિત કરવાની કોશિશ કરે છે.

આપણી આંખો અલ્લાહ તરફના રસ્તાને જોઈ શકે ત્યાં સુધી પહોંચવું મુશ્કેલ છે, પરંતુ આ જીવનની એક પરીક્ષા છે. આની અંદર સફળતા રસૂલલ્લાહ (સ.) ઉપર સાચું ઈમાન ધરાવીને જ પામી શકાય છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૮, સૂરએ નૂર, સૂરા-૨૪, આયત-૩૫, ૩૬ અને ૩૭

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ط مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكُوهٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ط
 الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ ط الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ
 مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ط يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ
 تَمْسَسْهُ نَارٌ ط نُورٌ عَلَى نُورٍ ط يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ ط وَيَضْرِبُ اللَّهُ
 الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ ط وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾ فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَ
 يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ ط يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿٣٦﴾ رِجَالٌ لَا
 تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ ط
 يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ﴿٣٧﴾

(અલ્લાહ નૂર છે આસમાનોનું અને જમીનનું, તેના નૂરની મિસાલ જાણે કે એક ગોખલો, તેની

અંદર દીવો, તે દીવો છે કાચની અંદર, તે કાચ છે એવો જાણે કે તે ચમકતો તારો, તેને

સળગાવવામાં આવ્યો છે ઝૈતૂનના મુબારક ઝાડ (ના તેલ)થી. તે ન તો પૂર્વમાં છે, ન તો

પશ્ચિમમાં, તેનું તેલ હંમેશાં પ્રકાશ ફેંકતું જ રહે છે, તેને કદીય આગ અડકી નથી તો પણ. નૂર

પર નૂર છે, અલ્લાહ હિદાયત કરે છે, તેના નૂર માટે જેને ઈચ્છે છે, અને અલ્લાહ લોકો માટે

મિસાલ પ્રસ્તુત કરે છે, અને અલ્લાહ દરેક વસ્તુનો જાણકાર છે. એ ઘરોમાં કે જે ઘરોમાં અલ્લાહે

રજા આપી છે તેમના મર્તબા વધારવાની, અને ઝિક્ર થાય છે તેમની અંદર તેના નામનો, તસ્બીહ

કરવામાં આવે છે તેની તે ઘરની અંદર સવારે અને સાંજે. એવા લોકો કે જેમને અલ્લાહના ઝિક્કથી અને નમાઝ કાયમ કરવાથી તથા ઝકાત આપવાથી ન વેપાર રોકે છે કે ન તો લે વેચ, તેઓ ડરે છે એ દિવસથી કે જ્યારે દિલોમાં અને નજરોમાં ઈન્કિલાબ આવશે.)

આ નૂર આપણને અંધકારમાં હિદાયત કરવા માટે છે. જે વાત આપણને અલ્લાહ સમજાવી રહ્યો છે તે એ છે કે અલ્લાહ આપણી હિદાયત આ નૂર વડે કરશે અને આપણને ગુફામાંથી બહાર નીકળી જવામાં મદદ કરશે.

આપણે આપણા અખ્લાક કેવી રીતે સુધારી શકીએ ?

- આપણે આપણા અખ્લાક હંમેશાં સારું વર્તન કરીને ઘરમાં, મસ્જિદમાં, સ્કૂલમાં કે પછી મિત્રોની સાથે, મદદ કરીને બીજાઓને, સુધારી શકીએ છીએ.
- બીજું એ કે જ્યારે પણ આપણાથી ભૂલ થઈ જાય તો આપણે અલ્લાહ પાસે મગ્ફેરતની દુઆ માગી લેવી જોઈએ અને આપણે પૂરી કોશિશ કરવી જોઈએ કે આપણે એ ભૂલ ફરીથી દોહરાવીએ નહીં.

સબક 2 : ગુનાની સમજ

ગુનો એ છે કે જે માણસને તેના ખોટા કાર્યોના બદલામાં મળે છે. યાદ રાખો કે જે કંઈ તમે કરી રહ્યા છો અલ્લાહ તેની નોંધ લઈ રહ્યો છે. જો તમે સારું કાર્ય કરશો તો તમને સવાબ મળશે અને જો તમે ખોટું કાર્ય કરશો તો તમને ગુના થશે.

ક્યામતના દિવસે અલ્લાહ જોશે કે તેણે તમારા કેટલા ગુના નોંધ્યા છે. જે પણ માણસે ગુના કર્યા હશે તેને તેના ગુનાની સજા મળશે, સિવાય કે અલ્લાહ તેના ગુનાને માફ કરી દે અથવા તો તેને શક્ષાત મળી જાય.

અલ્લાહ આપણને સમજાવે છે કે જે પણ ગુના આપણે કરીએ છીએ તે મોટા હોય કે નાના, જાહેરમાં કર્યા હોય કે ખાનગીમાં, અલ્લાહ બધું જાણે છે.

અલ્લાહ વધુમાં ફરમાવે છે કે તે તોબા કરનારાઓના ગુના માફ કરી દેશે. એવા તોબા કરનારાઓના કે જે ગુનાને ફરી કદીય ન દોહરાવે.

એક દિવસે આપણા છઠ્ઠા ઈમામ હઝરત જાફર સાદિક (અ.) પાસે બે માણસો આવ્યા અને કહ્યું કે, “અમારે અમારા ગુનાની તોબા કરવી છે.”

પહેલા માણસે કહ્યું કે, “મેં બે બહુ મોટા ગુના કર્યા છે” અને બીજા માણસે કહ્યું કે, “મેં ઘણા બધા નાના નાના ગુના કર્યા છે.”

હઝરત ઈમામ જાફર સાદિક (અ.)એ ફરમાવ્યું કે, “તમે મારી પાસે તમારા દરેક ગુનાના બદલામાં એક એક પથ્થર લઈ આવો.”

જેણે બે મોટા ગુના કર્યા હતા તેને ઈમામ (અ.)એ બે મોટા પથ્થર લાવવાનું કહ્યું અને બીજાને કાંકરા લાવવાનું કહ્યું.

થોડા સમય પછી બન્ને જણા ઈમામ (અ.)ની પાસે પાછા આવ્યા. જે માણસે બે મોટા ગુના કર્યા હતા તે પોતાના પથ્થરો ઉપાડીને થાકી ગયો હતો જ્યારે કે બીજાને થાક નહોતો લાગ્યો.

ઈમામ (અ.)એ બન્નેને કહ્યું કે, “હવે તમે જ્યાંથી પથ્થરો લાવ્યા છો એ જ જગ્યાએ પાછા મૂકી આવો.”

જે માણસે મોટા ગુના કર્યા હતા તેને આ કાર્ય ઘણું મુશ્કેલ લાગ્યું, પરંતુ છેવટે બન્ને પથ્થરોને તે તેમની જગ્યાએ મૂકી આવ્યો.

જે માણસે ઘણા બધા નાના નાના ગુના કર્યા હતા તેણે એટલા બધા કાંકરા ઉપાડી લીધા હતા કે તેને યાદ જ રહ્યું ન હતું કે કાંકરા ક્યાંથી ઉપાડ્યા હતા, એટલે તે કાંકરાને તેમની જગ્યાએ પાછા મૂકી શક્યો નહીં.

બોધપાઠ :

નાના નાના ગુનાઓ માટે અલ્લાહ પાસે તોબા કરવી ઘણી મુશ્કેલ છે કારણ કે આપણને આપણા ગુના યાદ રહેતા નથી.

આપણા માટે જરૂરી છે કે આપણે તોબા કરતા જ રહીએ અને અલ્લાહ પાસે આપણી મગ્ફેરતની દુઆ માગતા જ રહીએ કારણ કે અલ્લાહ ગફૂર અને રહીમ છે.

ચર્ચા કરો :

એવા ગુના કે જે તમે વારં વાર ધડીએ કરો છો અને તેમનાથી દૂર રહેવું તમારા માટે ઘણું મુશ્કેલ છે, તો તમે કઈ રીતે તે ગુનાથી દૂર રહી શકો તેમ છો ?

સબક 3 : મસ્જિદની હુરમત

હુરમત એટલે ઘણી જ વધારે અદબ. જ્યારે આપણે મસ્જિદમાં કે ઈમામવાડામાં જઈએ તો આપણે ધ્યાન રાખવું જોઈએ કે આપણે અલ્લાહના ઝિક્ર માટે આવ્યા છીએ.

મસ્જિદમાં અને ઈમામવાડામાં ફેર છે. મસ્જિદમાં નમાઝ થાય છે જ્યારે ઈમામવાડાનો ઉપયોગ ઘણી બધી બાબતો માટે થઈ શકે છે. દા.ત., મેળમેળાપ, જમણવાર, નમાઝ, ખુતબા, વગેરે.

આનો અર્થ એ કે આપણે કેટલીક વસ્તુઓ ઈમામવાડામાં કરી શકીએ, પરંતુ મસ્જિદમાં નહીં.

જ્યારે તમે મસ્જિદમાં હો ત્યારે શાંતિ જાળવો. લોકો ત્યાં નમાઝ પઢી રહ્યા હશે અને તમારી વાતચીતથી તેમને વિધ્ન પડશે. જો તમારે વાતચીત કરવી પડે તો પણ બિનજરૂરી વાતચીત ન કરો. જ્યારે તમે મસ્જિદ કે ઈમામવાડામાં હો તો તમારા ખાલિક વિષે જ વિચારતા રહો.

ઈમામવાડાની અંદર વાતચીત થઈ શકે, પરંતુ હંમેશાં નહીં. જ્યારે જમણવાર હોય અથવા ચાનું નિયાઝ આપવામાં આવતું હોય તો તમે વાતચીત કરી શકો, પરંતુ જ્યારે મજલિસ અથવા દુઆ પઢાતી હોય ત્યારે તમે શાંતિ જાળવીને એક જગ્યા પર બેસી રહો.

જો તમે એવું જુઓ કે કોઈ નજસત ફેલાવી રહ્યું છે તો વાજિબ છે કે તમે તેને રોકી દો. એ પણ વાજિબ છે કે તમે તેની સફાઈ કરી દો અને તેને તાહિર કરી દો.

મસ્જિદ અથવા ઈમામવાડાની અંદર કદીય આમતેમ દોડો નહીં અને રમત રમો નહીં.

મસ્જિદની અંદર એવી રીતે વર્તન કરો કે જાણે મસ્જિદ અલ્લાહની જ છે.

અલ્લાહને કોઈ ઘરની જરૂર નથી તેમ છતાં મસ્જિદની અંદર આપણું વર્તન એવું હોવું જોઈએ કે જાણે અલ્લાહ આપણને જોઈ રહ્યો છે અને આપણે તેની નજીક છીએ.

મસ્જિદ એવી જગ્યા છે કે જ્યાં આપણાં દિલો અલ્લાહની સૌથી વધારે કુર્બત ધરાવે છે.

જ્યારે આપણે મસ્જિદમાં દાખલ થઈએ તો આ દુઆ પઢવી જોઈએ.

بِسْمِ اللَّهِ وَتَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

(અલ્લાહના નામથી, અને હું અલ્લાહ પર ભરોસો કરું છું, અને કોઈ તાકાત કે કોઈ કુવ્વત નથી

સિવાય અલ્લાહની.)

જ્યારે મસ્જિદમાંથી બહાર નીકળો તો આ દુઆ પઢો.

بِسْمِ اللَّهِ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

(અલ્લાહના નામ વડે, હું શરણ માગું છું અલ્લાહનું બહિષ્કૃત શયતાનથી.)

આપણે મસ્જિદમાં શાંતિ શા માટે જાળવવી જોઈએ ?

આપણે મસ્જિદમાં એટલા માટે શાંતિ જાળવવી જોઈએ કે આપણે ઈસ્લામ વિષે વધુ જાણી શકીએ અને સમજી શકીએ.

કોઈ આપણને કંઈ સવાલ પૂછે તો આપણે મસ્જિદમાં જે કંઈ જાણી લીધું છે તેના આધારે તેને જવાબ આપી શકીએ અને અલ્લાહની રજા મેળવી શકીએ અને આપણે લોકો આગળ ઉદાહરણ બની શકીએ અને અલ્લાહનો સવાબ મેળવી શકીએ.

જ્યારે ખુન્બો કે દુઆ કોઈ અન્ય ભાષામાં પઢાતી હોય તો આપણે શાંતિ એટલા માટે જાળવવી જોઈએ કે બીજા લોકો સાંભળી શકે.

આપણે એવી બધી જગ્યાએ શાંતિ જાળવવી જોઈએ કે જ્યાં અલ્લાહનો ઝિક થતો હોય. આ રીતે આપણે આપણા ખાલિકની અદબ જાળવવી જોઈએ.

સબક 4 : માબાપની અદબ

અદબ એટલે કોઈની વાતો સાંભળવી, તેનું માન જાળવવું.

તેનો અર્થ એવો પણ થાય છે કે કોઈનું મહત્વ સમજવું અને તેની વાતોને ધ્યાનથી સાંભળવી અને તેની મજાક મશ્કરી ન કરવી.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧, સૂરએ બકરહ, સૂરા-૨, આયત-૮૩

لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا

(અલ્લાહ સિવાય કોઈની ઈબાદત ન કરો અને માબાપ સાથે એહસાન કરો.)

આ બતાવે છે કે માબાપની ઈચ્છાઓ પૂરી કરવી અને તેમનું આજ્ઞાપાલન કરવું કેટલું જરૂરી છે.

હદીસ શરીફમાં છે કે, “માના કદમોની નીચે જન્નત છે.”

આનો અર્થ એ કે જે કોઈ માણસ પોતાની માને રાજી કરે તેને સહેલાઈથી જન્નત મળી જશે.

રસૂલલ્લાહ (સ.) ફરમાવે છે કે, “જે કોઈ માબાપને નારાજ કરે, તેની ઈબાદત કબૂલ થતી નથી.”

આ હદીસ શરીફ આપણને બતાવે છે કે જે માણસ પોતાના માબાપને નારાજ કરશે, અલ્લાહ તેની ઈબાદતોને કબૂલ કરશે નહીં.

જ્યારે અલ્લાહના સૌથી મહત્વપૂર્ણ એલકામમાંથી એક હુકમ માબાપનું આજ્ઞાપાલન કરવાનું હોય તો આપણે આ હુકમની અવગણના કેવી રીતે કરી શકીએ ?

આધુનિક દુનિયામાં બાળકો માબાપની અદબ કરતા જોવાં મળતા નથી. શાદી પછી માબાપને વૃધ્ધાશ્રમમાં મોકલી દેવામાં આવે છે.

ઈસ્લામ આપણને કહે છે કે આવું કરવું યોગ્ય નથી. માબાપની મદદ હંમેશાં કરતા રહેવી જોઈએ અને તેમને મુશ્કેલીમાં કદીય એકલા ન છોડી દેવા જોઈએ.

જ્યારે તમે સવારે ઊઠો તો સૌથી પહેલાં તમારે માબાપને ‘અસ્સલામો અલૈયકુમ’ કહેવું જોઈએ.

માબાપ પ્રત્યેની ફરજો :

- તેમની સામે કદીય ઊંચા અવાજે ન બોલો.
- જ્યારે તેઓ રૂમમાં દાખલ થાય ત્યારે તમે બેઠા હો તો ઊભા થઈ જાઓ.
- તેમની વાતને કદીય ટાળો નહીં.
- તેમની ભૂલોને બધાની વચ્ચે ન સુધારો.

અલ્લાહ એવા માણસને કે જે તેના માબાપની અદબ જાળવે છે તેને એટલો બધો પસંદ કરે છે કે તેને ઘણો બધો સવાબ આપે છે.

સબક 5 : સ્વચ્છતા

પોતાને સ્વચ્છ રાખવું ઘણું જરૂરી છે. જો તમે તમારા શરીર તરફ ધ્યાન નહીં રાખો તો તમે બીમાર પડી જશો. બીજા લોકોના દિલોમાં તમારી ખોટી છાપ ઊભી થશે અને તેઓ તમારાથી દૂર રહેશે. તમને તાજગીનો અનુભવ નહીં થાય. તમારી અંદર સ્ફૂર્તિ નહીં રહે અને તમે દુઃખી અને આળસુ થઈ જશો.

જ્યારે તમે તમારી જાતને સ્વચ્છ રાખો છો તો તમે તાજગીનો અને સ્વાસ્થ્યનો અનુભવ કરો છો. હંમેશાં સ્વચ્છ રહેવાની કોશિશ કરો, પરંતુ આટલી બાબતોમાં તો સ્વચ્છતાનું ખૂબ જ ધ્યાન રાખો:

- પાયખાનાની અંદર.
- ખાવાનું ખાતી વખતે.
- નમાઝ પઢતી વખતે.

તમે પોતાની જાતને સ્વચ્છ કેવી રીતે રાખશો ?

- જ્યારે તમે પાયખાનામાં જાઓ તો હંમેશાં પાણી વડે સફાઈ કરો.

- માત્ર ટિશ્યૂ પેપરનો ઉપયોગ કરશો તો તમારી નજસત દૂર નહીં થાય. તેનો અર્થ એ કે તમે કુરઆનના અક્ષરોને અડકી નહીં શકો અને નમાઝ નહીં પઢી શકો.
- પાયખાનામાંથી બહાર નીકળતી વખતે તમારી જવાબદારી એ છે કે તેને પહેલાંના જેવું જ સાફ અથવા તેના કરતાં વધારે સાફ કરી દો.
- તમારે તમારા હાથ પણ સારી રીતે ધોઈ લેવા જોઈએ. આના કારણે ગંદકીનાં કીટાણું તમારા હાથમાંથી નાશ પામશે અને ખોરાકની વસ્તુઓમાં અને બીજી જગ્યાઓએ નહીં ફેલાય.
- ઘરમાં તમારે સવારે અને રાત્રે દાંત સાફ કરીને મોઢાની સફાઈ કરવી જોઈએ અને ઊઠતાંની સાથે જ મોઢું ધોવું જોઈએ અને દરરોજ નાહવું જોઈએ.

આપણા આઠમા ઈમામ (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “સ્વચ્છતા નબીઓની સુન્નત છે.”

જ્યારે તમે જમવા બેસો તો તમારે સારી રીતે હાથ ધોઈ લેવા જોઈએ. મુસ્તહબ છે કે તમે જમવા બેસો ત્યારે તમારા હાથ થોડા ભીના હોય. જો તમારા હાથ ગંદા હશે તો તમે ખોરાકની સાથે ગંદકીને પણ ગળી જશો. આ તમારા માટે હાનિકારક હોઈ શકે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૨, સૂરએ બકરહ, સૂરા-૨, આયત-૨૨૨

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾

(બેશક અલ્લાહ તોબા કરનારાઓ સાથે મોહબ્બત કરે છે અને પાક રહેનારાઓ સાથે મોહબ્બત કરે છે.)

તમારા કમરાની સફાઈ તમારે પોતે કરવી જોઈએ અને તમારા વાસણ તમારે પોતે જ ધોવા જોઈએ. તમે કોઈ જગ્યાએ ગંદકી જુઓ અને તે ગંદકી તમારા કારણે ન થઈ હોય તો પણ તમારે કોશિશ કરવી જોઈએ કે તેની સફાઈ કરી લો.

આ સાર્વજનિક જગ્યાઓ જેવી કે મસ્જિદ અથવા સ્કૂલ માટે ખાસ જરૂરી છે. જો બધા જ લોકો કચરો ઉઠાવવા લાગે તો કચરાની સફાઈ સહેલાઈથી થઈ જશે.

રસૂલલ્લાહ (સ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “તહારત ઈમાનનો ભાગ છે.”

સબક 6 : રહેમદિલી અને વિનમ્રતા

રહેમદિલ થવું એટલે દયાળુ અને નેક થવું.

આપણે કહીએ છીએ કે અલ્લાહ રહીમ છે. તેનો અર્થ એ કે અલ્લાહ સૌથી વધારે દયાળુ છે અને આપણને જ્યારે જરૂર હોય ત્યારે મદદ કરે છે.

આપણે પણ જ્યારે કોઈ આપણાથી મદદ માગે ત્યારે તેને મદદ કરવી જોઈએ. જો કોઈએ આપણું ખોટું ક્યું હોય તો આપણે તેને માફ કરી દેવો જોઈએ અને તેની સાથે દયાથી વર્તન કરવું જોઈએ. આને રહેમદિલી કહેવાય.

જો કોઈ આપણી મદદ માગે તો તેને મદદ કરવી નેકી છે, પરંતુ જ્યારે કોઈ મુશ્કેલીમાં હોય અને તેણે આપણાથી મદદ ન માગી હોય ત્યારે તેની મદદ કરવી એના કરતાં પણ મોટી નેકી છે.

કેટલાક લોકો ઈજ્જતવાળા હોય છે એટલે કે તેઓ સ્વાભિમાની હોય છે. જ્યારે તેઓ મુશ્કેલીમાં આવી જાય ત્યારે તેઓ લોકોની મદદ નથી માગતા કારણ કે તેમને નથી ગમતું કે લોકો તેમની ઉપર

દયા ખાય. આવા લોકોને ઓળખવાની જવાબદારી તમારી છે. જ્યારે તેમને મદદની જરૂર હોય ત્યારે તમારે તેમનું ધ્યાન રાખવું જોઈએ.

વિનમ્ર બનવું એટલે લોકો સાથે હમદર્દી રાખવી.

જો કોઈ એવું કાર્ય કરે કે જે તમને ન ગમતું હોય તેમ છતાંય તમારે તેની ઉપર ગુસ્સો કરવાનો નથી, પરંતુ તમારે સભ્ય ભાષામાં તેને સમજાવવાનું છે કે તેની ભૂલ ક્યાં થાય છે.

ચર્ચા કરો કે નીચેની પરિસ્થિતિઓમાં તમે શું કરશો :

1. તમે તમારા મિત્રો સાથે રમી રહ્યા છો. તમારો એક મિત્ર પડી જાય છે અને તેને વાગી જાય છે. તમારા બધા મિત્રો તેની ઉપર હસવા લાગે છે.
2. તમે રમી રહ્યા છો અને એક અજાણ્યો માણસ પડી જાય છે અને તેને વાગી જાય છે. તમારા બધા મિત્રો હસવા લાગે છે.
3. તમે સ્કૂલ જઈ રહ્યા છો અને તમે એક પક્ષીને જુઓ છો કે જેની પાંખો કપાયેલી છે.
4. તમે જુઓ છો કે એક નાના છોકરા ઉપર મોટા છોકરાઓ જબરદસ્તી કરી રહ્યા છે.

સબક 7 : જાહેરમાં વર્તન

જ્યારે તમે લોકોની સામે હો, ખાસ કરીને જ્યારે તમે કોઈ ટોળામાં હો કે કોઈ મહેફિલમાં હો ત્યારે તમારું વર્તન સારું હોવું જોઈએ.

જ્યારે તમે બીજા લોકોની સાથે હો ત્યારે તમારે ખરાબ વર્તન ક્યારેય ન કરવું જોઈએ. આવી રીતે તો લોકોના દિલોમાં તમારી ખોટી છાપ ઊભી થશે અને લોકો તમને માન નહીં આપે.

ખરાબ વર્તન કરવું ઘરમાંય ખોટી જ વાત છે, પરંતુ લોકોની સામે ખોટું વર્તન કરવાથી ફક્ત તમે પોતે જ બદનામ થતા નથી પરંતુ તમે તમારા માબાપને અને શિક્ષકોને પણ બદનામ કરો છો.

તમે બીજા સાથે કેવું વર્તન કરો છો તેનાથી તમે કેવા છો તે જાહેર થાય છે. જો તમે તમારું ખાવાનું વહેંચીને ખાઓ તો તે સાબિત કરે છે કે તમે સ્વાર્થી નથી. જો તમે લોકોમાં હળીમળીને વાતચીત કરો તો તે સાબિત કરે છે કે તમે અભિમાની નથી.

નીચેની પરિસ્થિતિઓમાં તમારું વર્તન કેવું હોવું જોઈએ તેની ચર્ચા કરો :

1. તમને તમારા મિત્રના જન્મ દિવસે તેના ઘેર બોલાવવામાં આવ્યા છો. જમાણવારના સમયે બધા લોકો જમવા બેસી જાય છે, પરંતુ તમારો એક મિત્ર એકલો રહી જાય છે. કોઈ તેને જમવા બોલાવતું નથી.
2. તમે તમારા મિત્રો સાથે બહાર રમવા જાઓ છો અને તમારા મિત્રો, કોઈકની કે જેને તમે પણ પસંદ નથી કરતા તેની, નિંદા કરી રહ્યા છો.
3. તમારા પિતા તમને મસ્જિદે લઈ જાય છે અને કહે છે કે હું થોડી વારમાં આવું છું પછી તને ઘેર પાછો લઈ જઈશ. જ્યારે તે ચાલ્યા જાય છે તો તમે જુઓ છો કે તમારા મિત્રો મસ્જિદની પાછળ જઈને રમી રહ્યા છે.
4. મસ્જિદમાં તમે નિયાઝ વહેંચી રહ્યા છો. તમારા કરતાં મોટી ઉંમરના વોલિન્ટીયરમાંથી એક તમને જુએ છે અને કહે છે કે બેસી જા, બેવકૂફ છોકરા ! તમે શું કરશો ?
5. તમે મદ્રેસામાં છો, મુદરિસ ક્લાસમાં આવ્યા નથી. તમારા બધા મિત્રો રમતમાં પડી ગયા છે. તમે શું કરશો ?

સબક 8 : મહેમાનનવાજી

મહેમાનનવાજી એટલે જ્યારે કોઈ તમારા ઘેર આવે તો તેની સાથે વિનમ્રતાથી વર્તન કરવું અને તેમને માન આપવું.

આપણે કેવી રીતે વિનમ્રતાથી વર્તન કરી શકીએ ?

વિનમ્રતાથી વર્તન કરવાની ઘણી રીતો છે. કેટલીક આ પ્રમાણે છે :

- જો તમારો મહેમાન મુસલમાન હોય તો તમે ‘અસ્સલામો અલૈકુમ’ કહીને વાતચીતની શરૂઆત કરી શકો છો.
- જોર જોરથી બોલવાના બદલે તમે ધીમા અવાજે તેનાથી વાતચીત કરી શકો છો.
- તમે તમારા મહેમાનને પીવા માટે ઠંડું પાણી કે પીણું આપી શકો છો.
- તમારા મહેમાન સાથે તમે વાતચીત કરી શકો છો કે તે અજાણી જગ્યાએ એકલો ન પડી જાય.

આપણે મહેમાનો સાથે વિનમ્રતાથી શા માટે વર્તવું જોઈએ ?

આપણે મહેમાનો સાથે એટલા માટે વિનમ્રતાથી વર્તન કરવું જોઈએ કે જો તેઓ આપણા વર્તનથી ખુશ થઈ જશે તો અલ્લાહ પણ આપણા વર્તનથી રાજી થઈ જશે અને આપણને સવાબ મળશે. આપણા માબાપ પણ આપણાથી ખુશ થઈ જશે.

જો તમે મહેમાનો સાથે તથા અન્ય લોકો સાથે વિનમ્રતાથી વર્તન કરશો તો તેઓ તમને માન આપશે.

નીચેની પરિસ્થિતિઓમાં કેવી રીતે વર્તન કરવું જોઈએ ?

1. કોઈ તમારા ઘેર આવે છે, તમે થાકેલા છો અને તમને ઊંઘ આવી રહી છે.
2. મગરિબનો સમય થઈ રહ્યો છે અને તમારો મિત્ર તમારા ઘેર આવે છે.
3. જમવાનો સમય થઈ ગયો છે અને તમારા ઘેર મહેમાન આવે છે.
4. તમારા કાકાનો દીકરો એક દિવસ માટે તમારા ઘેર આવ્યો છે અને તેણે તમારું એક રમકડું તોડી નાખ્યું.
5. જો કોઈ માણસની અંદર મહેમાનનવાજીની ભાવના ન હોય તો તે કેવી રીતે વર્તન કરશે?

સબક 9 : કમજોરોની મદદ

કમજોર લોકોની મદદ કરવી તેનો અર્થ એ નથી કે શારીરિક રીતે અશક્ત લોકોની મદદ કરવી, પરંતુ તેનો અર્થ એ થાય છે કે એવા લોકો કે જેમની પાસે વધારે પૈસા ન હોય અથવા બીમાર હોય અથવા જરૂરતમંદ હોય તેમની મદદ કરવી.

જરૂરતમંદ તેને કહેવાય કે જેને મદદની જરૂર હોય.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવ્યું છે :

“જેમની પાસે પૈસા હોય તે થોડા પૈસા જરૂરતમંદોને આપે.”

જ્યારે આપણે એવા લોકોની મદદ કરીએ કે જેમની પાસે આપણા જેટલી દોલત ન હોય ત્યારે આપણે આપણી દોલત માટે અલ્લાહનો શુક્ર અદા કરવો જોઈએ.

જો અલ્લાહે આપણને દોલત આપેલી હોય તો આપણે તેમાંથી થોડી દોલત બીજાઓની મદદ માટે વાપરવી જોઈએ. આવું કરીએ તો આપણે આપણી દોલતને યોગ્ય રીતે વાપરીએ છીએ, જેવી કે આપણા ઉપર ફરજ છે.

આપણે જો આપણી દોલતને જરૂરિયાતની અને સુખની વસ્તુઓ મેળવવામાં જ વાપરી નાખીએ તો તે દોલત વાપરવાની સાચી રીત નથી.

વિચારો કે આપણે કેટલા અશક્ત છીએ, તેમ છતાં અલ્લાહ આપણી મદદ કરે છે. આવી જ રીતે આપણે પણ બધા ગરીબો, બધા ઈજાગ્રસ્તો અને એવા બધા જ લોકોની કે જેમની પાસે આપણા જેટલી દોલત નથી, તેમની મદદ કરવી જોઈએ.

કોઈની મદદ કરવા માટે આપણે માલદાર કે સત્તાધારી હોઈએ તો જ મદદ થાય, એવું નથી. જો આપણી પાસે થોડોક વધારાનો સમય હોય તો આપણે હોસ્પિટલમાં જઈને વૃધ્ધ લોકોની અથવા બીમારોની ખબરઅંતર પૂછવી જોઈએ. બસ, આપણે આટલું જ કરવાની જરૂર છે કે તેમની સાથે મીઠી મીઠી વાતો કરીએ કે જેથી તેમની એકલતા દૂર થઈ જાય અને તેઓ ખુશ થઈ જાય.

આપણે આવું પણ કરી શકીએ કે આપણી વસ્તીમાં રહેતા વૃધ્ધ લોકોની સાથે બજારમાં જઈને તેમને ખરીદી કરી આપીએ અથવા તેમના બગીચામાં તેમની મદદ કરી લઈએ.

જો આપણે બીજાની મદદ કરીશું તો ક્યામતના દિવસે અલ્લાહ આપણી મદદ કરશે.

સબક 10 : રહેમદિલી

રહેમદિલીથી વર્તવું એટલે વિનમ્રતા અને મિત્રતાભર્યું વલણ અપનાવવું. તેનો અર્થ વસ્તુઓની અથવા લોકોની સારસંભાળ રાખવી એવો થાય છે.

આપણે હંમેશાં લોકોની સાથે રહેમદિલીથી વર્તન કરવું જોઈએ અને તેમની મદદ કરવી જોઈએ.

અલ્લાહ રહીમ છે. તેનો અર્થ એ કે તે આપણા પ્રત્યે ઘણો ઉદાર છે અને જ્યારે આપણને મદદની જરૂર હોય અને આપણે તેનાથી દુઆ માગીએ તો તે હંમેશાં દુઆને સાંભળે છે.

અલ્લાહ આપણા પ્રત્યે રહેમદિલ છે માટે આપણે પણ બીજા પ્રત્યે રહેમદિલ બનવું જોઈએ.

જો આપણે બીજાઓ પ્રત્યે રહેમદિલ બની જઈએ, તો તેઓ પણ આપણા પ્રત્યે રહેમદિલ થઈ જશે. આવી જ રીતે જો આપણે બીજાઓ સાથે સ્વાર્થીપણું અપનાવીએ તો બીજાઓ પણ આપણી સાથે સ્વાર્થીપણું અપનાવશે.

હંમેશાં રહેમદિલીથી વર્તવું સહેલી વાત નથી, ખાસ કરીને જ્યારે કે કોઈ તમારાથી દુર્વ્યવહાર કરતો હોય. જો તમે તેવા સમયે પણ રહેમદિલ અને ઉદાર બનશો તો તમને સવાબ મળશે અને સામેવાળો માણસ તમારો મિત્ર બની જશે.

રહેમદિલીથી ફાયદો જ થાય છે કારણ કે જો તમે બીજાઓ સાથે રહેમદિલીથી વર્તશો તો એક દિવસે જ્યારે તમે મુશ્કેલીમાં હશો તો લોકો તમારી રહેમદિલીને યાદ કરશે અને કહેશે કે આ માણસે, જ્યારે હું જરૂરતમંદ હતો ત્યારે, મારી મદદ કરી હતી.

જ્યારે લોકો ખોટાં કાર્યો કરતા હોય તો આપણે કોશિશ કરવી જોઈએ કે તેમને માફ કરી દઈએ.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૮, સૂરએ નૂર, સૂરા-૨૪, આયત-૨૨

وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۖ أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ

رَحِيمٌ ﴿٢٢﴾

(અને તેમને જોઈએ કે માફ કરી દે, અને નજરઅંદાજ કરી દે. શું તમને પસંદ નથી કે અલ્લાહ

તમારી મજફરત કરે, અને અલ્લાહ ગફૂર (મજફરત કરનાર), રહીમ (રહેમ કરનાર) છે.)

સબક 11 : જુલ્મ

જુલ્મનો અર્થ સ્વાર્થી અને પથ્થરદિલ બનવું એવો થાય છે. જાલિમ થવું એ ઘણી ખરાબ વસ્તુ છે અને તે રહેમદિલ થવાથી ઊલટી વાત છે. દા.ત., કોઈને તકલીફ થઈ રહી હોય અને આપણે તેની મદદ ન કરીએ અને ઊલટું તેની મશ્કરી ઉડાડીએ તો આ જુલ્મની નિશાની છે.

ઈસ્લામ જીવન જીવવાની એક રીત છે અને તેનો પાયો રહેમદિલી ઉપર છે, માટે ઈસ્લામ જુલ્મનો વિરોધી છે.

રસૂલલ્લાહ (સ.)ના સમયમાં લોકો યુધ્ધ કેદીઓને બાંધી દેતા હતા, પછી તેઓ પુરૂષ હોય કે સ્ત્રી હોય.

જ્યારે રસૂલલ્લાહ (સ.) એક જંગ ઉપરથી પાછા આવ્યા તો તેમણે આ જોયું અને તેઓ ઘણા નારાજ થઈ ગયા.

તેમણે લોકોને હુકમ કર્યો કે, “કેદીઓને હાલને હાલ મુક્ત કરો અને તેમને ખાવા પીવાની વસ્તુઓ આપો.” તેમણે વધુમાં ફરમાવ્યું કે, “સ્ત્રીઓને અને બાળકોને છાંયડામાં રાખો અને તેમનું રક્ષણ કરો.”

જ્યારે કેટલાક યુધ્ધ કેદીઓને ખબર પડી કે રસૂલલ્લાહ (સ.) કેટલા ઈન્સાફપસંદ અને રહેમદિલ છે, તો તેઓ ઈમાન લઈ આવ્યા.

આ વાત બતાવે છે કે ઈસ્લામની વાતો ઉપર અમલ કરીને જ આપણે બીજા લોકો સામે ઈસ્લામની સુંદરતા પ્રસ્તુત કરી શકીએ છીએ. ક્યારેય જાલિમ ન બનો. હંમેશાં ઈન્સાફથી વર્તન કરો.

સબક 12 : ઈમાનદારી

ઈમાનદારી એટલે સચ્ચાઈ અને નેકનિયતી.

આપણે ઈંગ્લીશની કહેવત જાણીએ છીએ કે, Honesty is the best policy. એટલે કે ઈમાનદારી સર્વોત્તમ નીતિ છે.

આ કહેવતનો અર્થ શું છે ? આનો અર્થ એ છે કે જો તમે ઈમાનદારીને તમારા ચારિત્ર્યનો ભાગ બનાવી દો તો તમારું જીવન સહેલું થઈ જશે એટલું જ નહીં, બલ્કે તમારી ગણના એવા લોકોમાં થશે કે જેમને અલ્લાહ પસંદ કરે છે.

જો તમે ઈમાનદાર નહીં હો તો તમારે તમારી જુદ્દી વાતો યાદ રાખી રાખીને તેમને જાહેર થતી બચાવવી પડશે, અને તમારે તેને છૂપાવવા એક પછી એક ખોટી વાતો કરવી પડશે અને આવી રીતે જુદ્દું બોલવું તમારી ટેવ પડી જશે.

સૂરએ બકરહ આયત-૧૭૭માં અલ્લાહે પરહેઝગાર લોકોના સદ્ગુણો વર્ણવ્યા છે અને તેમાંથી એક ઈમાનદારી પણ છે.

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૭, સૂરએ માએદહ, સૂરા-૫, આયત-૧૧૮

يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ ۚ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ
فِيهَا أَبَدًا ۖ

(અલ્લાહ ફરમાવશે કે આ એ દિવસ છે કે જ્યારે સાચું બોલનારા લોકોને તેમનું સાચું બોલવું

મુનાફો પહોંચાડશે તેમના માટે છે બગીચાઓ કે જેમની નીચે નહેરો વહે છે તેઓ તેમાં

હંમેશાં રહેશે.)

આ આયતમાં અલ્લાહ તઆલા ફરમાવે છે કે કયામત એ દિવસ હશે કે જ્યારે ઈમાનદારી સાચું બોલનારા લોકોનો મુનાફો હશે, અને તેઓ અલ્લાહની રજા પામશે, અને તેમને જન્નતનો રસ્તો મળી જશે.

તમે જે કાંઈ કરો અથવા જે કાંઈ કહો તે ઈમાનદારી સાથે હોવું જોઈએ.

ઈમાનદારીનું મહત્ત્વ કુરઆને મજીદમાં પારા-૧૧, સૂરએ તૌબા, સૂરા-૮ આયત-૧૧૮માં આવી રીતે બતાવવામાં આવ્યું છે :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ﴿١١٩﴾

(અય ઈમાન લાવનારાઓ ! અલ્લાહથી ડરો અને સત્ય પર ચાલનારાઓની સાથે થઈ જાઓ.)

સબક 13 : ઉધ્ધતાઈ

ઉધ્ધતાઈભર્યું વર્તન એટલે એવું વર્તન કે જે કોઈને અપમાનિત કરી દે અથવા કોઈને મનદુઃખ પહોંચાડે. તેનો અર્થ એ કે અસભ્ય થઈ જવું અને કોઈની અદબ જાળવવી નહીં.

ઉધ્ધતાઈ એ એક ખોટી ટેવ છે. તેના કારણે તમે તમારા મિત્રો ખોઈ બેસશો અને લોકો તમારાથી નફરત કરનારા થઈ જશે.

કેટલીક વખતે લોકોને ખબર પણ હોતી નથી કે તેમનું વર્તન ઉધ્ધતાઈભર્યું છે.

ઉધ્ધતાઈભર્યા વર્તનાં કેટલાંક ઉદાહરણો આ પ્રમાણે છે :

- માબાપ સામે જબાન ચલાવવી.
- કોઈ તમારાથી વાતો કરતું હોય તો તેની તરફ ધ્યાન ન આપવું.
- આપણને ખૂબ ગુસ્સો આવે ત્યારે અપશબ્દો કહેવા અથવા ખરાબ ભાષાનો ઉપયોગ કરવો.
- તમારા માબાપ જ્યારે તમને કોઈ કામ સોંપે તો તેમની સામે આનાકાની કરવી.
- અશ્લીલ અથવા અસભ્ય જોકસ કહેવા.

તમારે ક્યારેય લોકોની સામે ઉધ્ધતાઈભર્યું વર્તન કરવાનું નથી. જો તમે આવું કરશો તો લોકો તમને માન નહીં આપે.

ઈંગ્લીશમાં એક કહેવત છે કે, If you can't say something nice, then don't say anything at all. એટલે કે જો તમે કોઈ સારી વાત ન કહી શકો તો પછી કંઈ જ ન કહો.

સબક 14 : ઉતાવળ

ઉતાવળ એટલે કોઈ કાર્યને એટલું જલ્દી પૂરું કરી નાખવું કે તમને તેના વિષે સ્પષ્ટ રીતે વિચારવાનો સમય ન મળે. જો તમારો સ્વભાવ ઉતાવળિયો હશે તો તમારી ભૂલ કરવાની શક્યતા વધી જશે.

જો તમે પૂરો સમય લેશો અને તમારા કાર્યની અંદર ધીમે ધીમે અને સતત આગળ વધતા રહેશો તો તમને તમારા કાર્ય વિષે વિચારવાનો મોકો મળશે અને તમે તેને સારી રીતે પૂરું કરી શકશો, પરંતુ જો તમે ઉતાવળ કરશો તો પછી તમારે એટલું જલ્દી જલ્દી વિચારવું પડશે કે તમે કેટલીક બાબતોને ભૂલી જશો જેના કારણે પછીથી ઘણી સમસ્યાઓ ઊભી થશે.

જો તમે કોઈ કાર્યમાં ઉતાવળ કરો અને કોઈ નાની વાતને ભૂલી જાઓ તો તમને આવી રીતે કાર્ય કરવું, ધીમે ધીમે અને વધુ વિચારીને કાર્ય કરવા કરતાં વધારે મુશ્કેલ લાગશે.

સૌથી મહત્ત્વનું કાર્ય કે જેમાં કદીય ઉતાવળ કરવી ન જોઈએ, તે છે તમારી નમાઝ. જો તમે નમાઝ પઢવામાં ઉતાવળ કરશો તો તમારું ધ્યાન અલ્લાહમાં નહીં રહે અને આવી રીતે તમે

નાશુકી કરી બેસશો. નમાઝમાં ઉતાવળ કરવાનો એ પણ અર્થ થાય છે કે તમને નમાઝનો પૂરેપૂરો ફાયદો નહીં મળે.

કોઈ પણ કાર્ય કરવામાં પૂરો સમય લો. કામ કરતાં પહેલાં વિચારો. એટલા બધા સમય સુધી ન વિચારો કે તમારી પાસે કામ કરવા માટે સમય જ ન રહે, પરંતુ સાથે સાથે એટલી બધી ઉતાવળ પણ ન કરો કે જો તમે કોઈ એક વાતને ભૂલી જાઓ તો તમારે તમારા કાર્યને નવેસરથી કરવું પડે.

જે મહત્વની બાબતમાં તમારે ઉતાવળ કરવી જોઈએ, તે છે સમયસર નમાઝ પઢવા જવું અથવા મસ્જિદમાં સમયસર નમાઝે જમાઅત પઢવા જવું. તમે જેવી અઝાન સાંભળો કે તરત જ નમાઝમાં જોડાવા નીકળી પડો.

સબક 15 : વાયદા પૂરા કરવા

અલ્લાહ તઆલા કુરઆને મજીદમાં ફરમાવે છે :

પારા-૧૫, સૂરએ બની ઈસરાઈલ, સૂરા-૧૭, આયત-૩૪

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا ﴿٣٤﴾

(અને વાયદાને પૂરો કરો, ખરેખર વાયદા વિષે પૂછવામાં આવશે.)

ઉપરોક્ત આયત આપણને બતાવે છે કે જ્યારે આપણે કોઈને વાયદો કરીએ તો આપણે તેને પૂરો કરવો જોઈએ કારણ કે કયામતના દિવસે આપણને તેના વિષે પૂછવામાં આવશે.

આપણા પહેલા ઈમામ મૌલા અલી (અ.)એ ફરમાવ્યું છે કે, “જો તમે વાયદો પૂરો ન કરી શકતા હો તો તમારે વાયદો કરવો જ ન જોઈએ અને જે કાર્ય કરવાની તમારી અંદર શક્તિ નથી તેવું કાર્ય કરવાનું કદી પણ હાથમાં લેવું જોઈએ નહીં.”

મૌલા અલી (અ.)એ વધુમાં ફરમાવ્યું છે કે, “તમને ખબર ન હોય કે તમે વાયદાને પૂરો કરી શકશો કે નહીં, તો તેવો વાયદો તમારે ન કરવો જોઈએ.”

ઉપરોક્ત હદીસ આપણને બતાવે છે કે વાયદો કરતાં પહેલાં આપણે વિચારી લેવું જોઈએ કે આપણે વાયદાને પૂરો કરી શકીશું કે નહીં. જો ન કરી શકીએ તો વાયદો કરવો જ ન જોઈએ. આવું કરવામાં કોઈ ગુનો નથી, પરંતુ વાયદો કરીને પછી તેને તોડી નાખવામાં ગુનો છે.

એક વખતે એક માણસને મુસલમાન ઉપર હુમલો કરવાના આરોપમાં અને હુકૂમત સામે બળવો કરવાના આરોપમાં કેદી બનાવી દેવામાં આવ્યો.

આ માણસે કેદખાનાના અધિકારીને પૂછ્યું કે, “શું તમે મને મારા પરિવારજનો પાસે જવાની અને તેમને આટલી વિગતો બતાવવાની રજા આપશો ?” વળી કેદીએ એવો વાયદો કર્યો કે, “આવતી કાલે સવારે હું પાછો આવી જઈશ.”

કેદીએ વધુમાં કહ્યું કે, “મેં કોઈના ઉપર હુમલો કર્યો નથી કે ન તો મેં હુકૂમત સામે બળવો કર્યો છે. હું તદ્દન નિર્દોષ છું, પરંતુ મને અલ્લાહની રહેમત ઉપર વિશ્વાસ છે. હું ભાગી નહીં જાઉં, અને આવતી કાલે સવારે પાછો આવી જઈશ.”

કેદખાનાનો અધિકારી તેની આવી વાતો સાંભળીને અચંબિત થઈ ગયો અને તેને છોડી દીધો.

જ્યારે કેદી ચાલ્યો ગયો ત્યારે કેદખાનાના અધિકારીને એહસાસ થયો કે તેણે કેટલી મોટી ભૂલ કરી દીધી છે. હવે તે બાદશાહને શું જવાબ આપશે ?

આખી રાત તે અધિકારી પડખાં ફેરવતો રહ્યો અને વિચારતો રહ્યો કે હવે તે કેદી વિષે બાદશાહને શું કહેશે.

સવાર થયું, કેદીએ વાયદો પૂરો કર્યો અને પાછો આવી ગયો.

કેદખાનાનો અધિકારી તેને જોઈને આશ્ચર્યમાં પડી ગયો. તેણે પૂછ્યું કે, “તું શા માટે પાછો આવી ગયો ? તારી પાસે તો નાસી છૂટવાનો આટલો સરસ મોકો હતો.”

કેદીએ જવાબ આપ્યો કે, “મેં તમને પાછા આવવાનો વાયદો કર્યો હતો અને હું મારા વાયદાને તોડી શકતો ન હતો કારણ કે મારે આ વાયદા અંગે અલ્લાહને જવાબ આપવાનો છે.”

જ્યારે બાદશાહને રાત્રે શું બન્યું હતું તે જણાવવામાં આવ્યું તો બાદશાહ સમજી ગયો કે જે માણસનું અલ્લાહ ઉપર આટલું બધું ઈમાન હોય તે આવા ગુના કરી જ ન શકે કે જેવા ગુનાના તેના ઉપર આરોપ છે. એટલે બાદશાહે કેદીને છોડી દીધો.

હંમેશાં યાદ રાખો કે વાયદાને પૂરો કરવો જરૂરી છે. વાયદો પછી નાનો હોય કે મોટો, મુસલમાનને કરવામાં આવે કે ગેરમુસલમાનને, વાયદો કરતાં પહેલાં સારી રીતે વિચારી લો.